

При дълго стоене на държавното кормило всичко наоколо изглежда розово

Автор: чл. кор. Иван Ангелов

Разтревожени от убедителното слово на Президента Радев на **пресконференцията на 28 януари 2019 г.** по повод втората годишнина на неговото президентство, Бойко Борисов, министрите и тяхното политическо обкръжение, се заеха да му отговарят. Председателят на Народното събрание дори заяви, че словото приличало на изявление на ръководител на враждебна към нас държава. Обвиниха го, че разделял народа, въобразявайки си, че те – шепа хора от управляващата група, са народът. И забравяйки, че народът не мисли като тях. Няколко дни по-късно социолозите обявиха, че 67% от българските граждани споделят казаното от Президента.

Направиха ми впечатление някои мисли на г-н Бойко Борисов на традиционната среща с бизнеса на 29 януари. Той заяви, че „БВП нарастнал с 40% през последните няколко години“; че новите заводи растели „като гъби след дъжд“; че с построяването на магистралата през Северна България „бизнесът ще потече по нея като през река“; че расте благосъстоянието на народа и т.н. Той обаче пропусна да спомене някои много по-важни неща.

Растежът на БВП не е мерило за благосъстоянието на народа.

Растежът на БВП се определя от вътрешни и външни източници. Както ще видим в следващите редове, вътрешните ни източници (потребление на домакинствата, колективно потребление и инвестиции) са ограничени. Още по-ограничени са външните ни източници поради скромния обем на експорта ни и още по-скромната ни конкурентоспособност. На тях ще се спра във втората час на моето изложение.

Специалистите познават добре дефектите на БВП. Отдавна е известно, че само с темпа на неговия растеж не може да се оценява благосъстоянието на хората. Веднага след кризата от 2007-2009 г. Генералният секретар на ООН създаде група от световно известни експерти, начело с нобеловия лауреат Джоузеф Стиглиц, да предложи заместител, но все още не е намерено решение за масово прилагане на такъв агрегиран оперативен показател.

Междувременно усилията в тази област продължиха. Организацията за Икономическо Сътрудничество и Развитие (ОИСР) **конструира свой „Индекс за по-добър живот“ (Better Life Index).** Той беше представен през ноември 2018 г. в Южна Корея на международна конференция на тази тема „Beyond GDP. Measuring What Counts for Economic and Social Performance“ (Какво определя икономическото и социалното благоденствие). За оценка на

благосъстоянието, освен за растежа на БВП, трябва да се държи сметка за неговото разпределение по социални групи, за влиянието му върху околната среда и други показатели.

Макар че знаеше, г-н Борисов съзнателно пропусна да каже как се разпределят богатата от този растеж между различните слоеве от населението у нас. Забрави за масовата бедност, за растящата пропаст между бедни и богати, по крещящата несправедливост, за растящата заболяемост и смъртност, за ниската продължителност на живота и други бедности, по които сме рекордьори в ЕС. Почти по всички неблагоприятни показатели за качеството на живота на хората, сме рекордьори в ЕС, а по позитивните – на опашката. Само днес – 4 февруари (когато пишех тези редове) лекарите ни съобщиха че сме най-зле в ЕС по онкологичните заболявания. От Евростат ни уведомиха, че нашата минимална заплата продължава да е най-ниската в ЕС. Екологите ни съобщиха, че България е с най-лошо качество на въздуха. Рядко минава ден без такива мрачни новини.

Г-н Борисов пропусна да каже, че според най-нови данни на КНСБ за **издръжката на живота на едно лице в домакинските бюджети се падат 602 лв. и че 70% от населението живее под тази граница.** Забрави да каже, че близо 2 млн. души живеят в оскотяваща бедност. Пропусна да ни уведоми, че разликата в доходите между най-бедните и най-богатите 10% от населението в ЕС по официални данни е около 5 пъти, а у нас – 8,2 пъти. А действителната разлика, след включване и на укритите доходи у нас, е над 10 пъти.

Пропусна дори да спомене за надвисналата ни най-голяма опасност в стратегическа перспектива - демографската катастрофа, където сме в групата на най-заstraшените в света. А спомняте ли си той някога, като министър-председател, да е изразил въобще тревога по критичната ни демографска ситуация, както прави например премиерът на Унгария г-н Орбан! И забележете, нашият премиер не пропуска никакви дреболии, а най-големите текущи и бъдещи опасности над България.. И ни забавлява с мнимия растеж на БВП, по чиято показателна стойност има много въпросителни, но не е тук мястото да ги изброявам. Не смята ли той, че подценява интелектуалните възможности на средния български гражданин! И до кога ще го прави?

Реката от благоденствие по северната магистрала

Премиерът ни уведоми авансово, че през бъдещата магистрала в Северна България ще потече река от бизнес и благоденствие в близко бъдеще. Вярно е, че инфраструктурата, при едновременното наличие и на много други предпоставки, улеснява развитието на икономиката. **Това обаче не е така просто – от днес за утре,** както постъпва г-н Борисов:

- **Първо,** той и тук забрави да спомене и да благодари, че най-трудният участък от магистрала „Хемус“ през Стара планина беше построен преди 40-45 години и ни служи отлично до сега, въпреки че не се поддържа нормално и през последните десетина години по време на неговото правителство. Той много обича да подчертава, че едва ли не всички добри

дела в тази страна започват от него. Не е ли същото и с другите магистрали, със Софийското метро и т.н. Дразни и неговият език от първо лице единствено число – че той лично дава пари, като че ли от собствения си джоб, за строителството на един или друг обект; че той лично открива или закрива общински болници и т.н..

- **Второ**, магистралата още не е завършена. 150 километровият участък, за който той говори още не е започнат и може да бъде построен най-рано след 3-4 години. Ако не се случи нещо непредвидено..

- **Трето**, от собствен опит знаем, че у нас след завършване на магистрали в продължение на 10-15 години по тях не се изграждат дори най-елементарните допълнителни съоръжения: тоалетни, бензиностанции, места за почивка на шофьорите, места за закуска, магазини за покупка на дребни хранителни стоки, кътчета за игра на децата, мотели, пътни знаци, мантинели, осветления на кръстовища и други важни части на пътя, важни отклонения за съседни селища, нормално осветление и вътрешна уредба на тунелите и т.н.

Пътувалите по магистралата „Виа Игнатия“ в Гърция знаят каква е огромната разлика между тях и нас. Никак не ми е приятно да сравнявам двете страни, макар че през последните 5-10 години г-н Борисов многократно поучаваше гръцкото правителство как се управляват публичните финанси. С горчивина заявявам, че навярно ще са нужни 15-20 и повече години докато постигнем сегашното гръцко равнище по магистралите и около тях. А и по общата уредба на страната. През това време те навярно ще въведат още по-добър ред. Да не говорим за западноевропейските магистрали.

- **Четвърто**, още повече години ще са нужни докато в непосредствена близост или в съседните райони на северната магистрала на 5-10-20 и повече километра от ляво и дясно се появят малки, средни и големи стопански обекти и надеждни инфраструктурни връзки с тях.

Ще бъдем доволни ако след 20-30-40 години имаме у нас картината, която Премиерът описва за близките години. Дано я имаме! Недопустимо е, обаче министър-председател, да говори така „на ангро“, да заблуждава безотговорно неосведомените, че тази река от благоденствие ще потече през близките години, благодарение на него. Всеки средно интелигентен човек знае, че такива чудеса не са възможни. Още по-малко у нас. Освен това, министър-председателят няма право на такъв примитивен език! Особено когато говори неистини, което се случва доста често. Като българин аз се срамувам като го слушам. Нашият народ заслужава по-интелигентен министър-председател.

Новите заводи никнели „като гъби след дъжд“

Впечатлиха ме думите на г-н Борисов за „никнещите като гъби нови заводи“. Пътувам често из България. Виждал съм много обхванати от бурени входове на някогашни заводи и стопански дворове на ТКЗС; десетки хиляди декари буренявали, подивели и изсъхнали бивши

овощни градини и лозя; пустеещи участъци плодородна земя; занемарени, запълнени с боклуци канавки и неподдържани някогашни напоителни канали, които сега причиняват наводнения при всеки що годе изобилен дъжд; лошо поддържани пътища, осеяни с дупка до дупка и кръпка до кръпка, поради некачествено изграждане и лошо поддържане, при масови кражби на материали; неприветливи, слабо осветени и неподредени тунели по пътищата. Да не говорим за масовите крайпътни декоративни храсти с хубави цветя, както е в съседна Гърция. У нас обаче липсват, макар че климатът ни е сходен.

Почти всичко, което може да бъде присвоено у нас от не охранявани обекти извън селищата е ограбено: дограма, тухли, керемиди, плочки, тръби, електропроводи, остатъци от бивши напоителни съоръжения, от помпени станции по напоителни канали, релси, траверси и други съоръжения по железниците, мантинели по пътищата и т.н. Всички негодуваме справедливо срещу злоупотребите и кражбите с милиони по върховете на нашата държава, но се оказва че **десетки или стотици хиляди от нас са участвали в споменатото разграбване на дребно.** Всеки според възможностите си. И като гражданин на тази държава ми е ставало тъжно! Особено като сравнявам с по-добрия ред в съседните страни. За това, разбира се, главен виновник не е правителството, а и много от нас. Вината на правителството е, че не взе мерки за охраната на тези обекти.

За съжаление, от прословутите „нови гъби“ почти не съм виждал. Или съм ги срещал много, много рядко. Въпреки че с търсец поглед съм искал да ги видя, когато пътувам извън София. **Както вече споменах, доминират неприятните гледки.** Като пътувам **от София до Варна, Русе, Добрич и обратно** ми се набиват в очите буренясалите и изсъхнали овощни дървета и лозя – може би 70-80% от някогашните градини. Като пътувам **от София до Харманли** (моят роден край) и обратно си спомням младините, когато от двете страни на пътя по цялото протежение бяха лозя, овощни и зеленчукови градини, оризища, а сега почти всичко е изчезнало и е заменено със житни култури. А това е един от най-подходящите южни региони в Източна Европа за отглеждане на по-доходните плодове, грозде, зеленчуци и други топлолюбиви култури. Жито може да вирее и в северните страни.

Има поне два начина да се провери дали такива заводи никнат като гъби след дъжд. **Единият** е чрез тяхното посещение и преброяване. За възрастни хора като мен, извън държавната администрация, това не е възможно. **Другият** е чрез анализ на икономическите, техническите, кадровите и други предпоставки за такова впечатляващо стопанско оживление, за което ни внушава г-н Борисов. Аз избирам втория, като прилагам строги критерии..

Няма индустриализация без физически инвестиции.

Известно е, че от нищо не се прави нещо. За да расте икономиката така бързо, каквито са официалните данни и обещанията на министър-председателя за близкото бъдеще - **още по-бързо, трябва да растат физическите инвестиции.** Световният опит показва, че при нормални

условия растежът на предварителните инвестиции трябва да изпреварва 2-3 пъти растежа на очакваното производство. Годишният размер на инвестициите у нас преди кризата от 2008-2009 г. беше 27-28 млрд. лв. – от вътрешно натрупване и от преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ). Той обаче не е показателен, защото голяма част от тогавашните ПЧИ бяха заложили в търговия с имоти и други спекулативни дейности. Затова нека видим какво става през последните десетина години (виж таблица 1.).

Таблица 1. Физически инвестиции в България – млрд. лв

години	инвестиции	години	инвестиции
2010	16,6	2014	20,1
2011	16,9	2015	18,0
2012	17,5	2016	17,5
2013	18,1	2017	17,6

Източник: БНБ и НСИ

Пояснение: Използвам понятието „физически инвестиции“ за машини, съоръжения, сгради и други материални активи, за да ги отгранича от понятието „финансови инвестиции“, използвано често у нас и по света през последните десетилетия.

Инвестиционната дейност през последните 8-10 години обхваща плътно периода през който са замисляни, изградени и пуснати в действие сегашните нови заводи. При такива стабилни мизерно ниски годишни инвестиции (а за 2018 г. по предварителни данни се очакват още по-малко), **не е възможно рязко увеличение на темповете на растежа у нас** и никнене на нови заводи „като гъби след дъжд“. Освен ако ги нарисуваме на картинки, както правят малките деца. По простата причина, че **няма подходящ икономически дъжд – физически инвестиции в дълготрайни активи**. Перспективите за 2019 и следващите години също не са обнадеждаващи.

Инвестиционната ни активност е далеч под потенциала на нашата икономика. При по-високо вътрешно натрупване можем да инвестираме 2,5-3`0 пъти повече и да постигнем 7-8% средногодишен растеж на БВП през следващите 15-20 години. При всичките й недостатъци, това което икономиката ни създава се ограбва от наши и чуждестранни бандити. Преките ни данъци са 10% - между най-ниските в ЕС, при 3-4 пъти по-високи в ЕС. Държавата не желае или не може да мобилизира ресурси от частния капитал. Големи наши и чуждестранни компании не плащат корпоративен данък от години, чрез манипулации на финансовите си баланси. Укрива се данък върху доходите на физическите лица. Укриването на ДДС и акцизи е още по-масово. Затова по-големи инвестиции от вътрешно натрупване няма и не може да има в обозримото бъдеще.

Досегашният ни скромнен растеж се дължи главно на вътрешно потребление, финансирано предимно от трансферите на нашите гастарбайтери в чужбина на техни близки в България – по груби оценки около 1,5-2,0 млрд. лв. годишно. По-нататъшният растеж на това вътрешно потребление е ограничен. Очакваното умерено снижение на темповете на растежа в

европейската и световната икономика през следващите години ще се отрази и върху нас. За появата на нови заводи като „гъби след дъжд“ през следващите години е несериозно да се мисли. Камо ли да се говори от такава високопоставена личност като министър-председателя! Ако тази личност държи на това за което говори.

Преките чуждестранни инвестиции и икономическият растеж

При силно ограничено вътрешно натрупване **инвестиционната активност ще зависи от външни източници, като ПЧИ, трансфери от еврофондове, частни трансфери на близки и други.** В източноевропейските страни важна роля играят ПЧИ. Логично е да се очаква същото и у нас. Нека проверим официалните данни за притока на ПЧИ към България през последните години (виж таблица 2.)

**Таблица 2. Приток на преки чуждестранни инвестиции
в млн. евро**

Година	ПЧИ	Година	ПЧИ
2010	1,169,7	2014	347,4
2011	1,476,3	2015	2399,1
2012	1,320,9	2016	1003,3
2013	1,383,7	2017	1389,6

Източник: БНБ, Раздел Статистика

Ако започнем анализа от пред кризисните години (7-8 млрд. евро ПЧИ през 2007-2008 г.) установяваме **драматично намаление на притока им.** През последните години притокът е около 1,3 млрд. евро, с резки колебания по години, особено през 2012, 2014 и 2016 г. За 2018 г. по предварителни данни се очаква нов спад на ПЧИ. Данните от таблица 2. обхващат периода на засяването и поникването на въпросните „гъби след дъжд“. Те не дават основание да се мисли, че ПЧИ играят съществена роля за нашето развитие – както сега, така и през следващите години. И още по-малко за появата на нови заводи „като гъби след дъжд“.

Резкият спад на притока на ПЧИ след световната криза се дължи на влошена глобална и европейска конюнктура, а също и на неблагоприятната икономическа, социална, кадрова, законодателна, инфраструктурна среда, на широка престъпност и корупция в България. Официалните данъци в България са ниски, но „данък корупция“ е рекордно висок. Той превишава значително официалните преки и други данъци **В обозримото бъдеще не се очакват съществени подобрения в поникването на нови „гъби след дъжд“.**

Анализирайки ролята на ПЧИ за нашето развитие, **Бойко Борисов заявява:** „Искам да кажа нещо за инвестициите, защото напоследък много се спекулира, а аз обичам да говоря с цифри. Данните на БНБ сочат за 2016 г. 1003 млрд. лв., а за 2017 г. – 1389 млрд. лв. Който е учил аритметика знае, че това означава увеличение на инвестициите“. В случая Премиерът наемква за изказвания на Президента Радев. Казаното от г-н Борисов не означава нищо. Освен това, то наситено с грешки. Изводът му също е погрешен.

Той се хвали, че **много обича да анализира цифрите**. Аз също обичам да правя това, но при спазването на строго определени правила на икономическата статистика:

Първо, тенденции за икономическо развитие не могат да се извеждат от данни само за две съседни години. Това е абсурдно! То е пълно недоразумение! На студент се пише двойка за такъв отговор на изпит. **Такъв подход сигурно ще подведе анализатора. Дори ще го злепостави.** Тенденции могат да се извеждат само от достатъчно **дълги динамични статистически редове. Поне за 10 години.** Предпочитат се дори по-дълги статистически редове – от 20-30-50 години. Така се постъпва навсякъде по света. Това е известно и на студентите по икономика в първи курс. То се основава на здравия разум и един министър-председател е длъжен да го знае, без да е специалист по икономика или статистика.

Второ, г-н Борисов изглежда обича да борава само с подобрени числа, за да докаже това, което му харесва. Такава манипулация е недопустима. Трябва да се анализират всички данни от дългия статистически ред. Отклонението от това правило се нарича съзнателна фалшификация.

Трето, ако колебанията са много и не може да се направи заключение от пръв поглед, трябва да се построяват изгладени статистически редове. Специалистите знаят как се прави това. А министър-председателят би трябвало да има помощници, подобрени между най-добрите специалисти в съответните области.

Щом г-н Борисов толкова много обича числата **защо не анализира спада на ПЧИ през 2012 г. спрямо предходната година.** Или драматичния срив през **2014** спрямо 2013 г. Или срива през **2016 г.** спрямо 2015 г. Там ще се сблъска с неприятни въпроси, на които е длъжен да отговори. За по-лесно той прескача тези неприятни години. **В примитивното българско политиканство това може да е допустимо, но в строгия икономически анализ е забранено.** Още повече в диспут на Министър-председател с Президента на държавата!

Внос на съвременни инвестиционни стоки.

За развитието на модерна индустрия, енергетика, земеделие, инфраструктура, материални услуги; за използването на информационно-комуникационни технологии, биотехнологии, нанотехнологии, нови материали, нови източници на енергия и т.н. **слабо развитите страни, като нашата, са принудени да правят голям внос на съвременни инвестиционни стоки от напредналите държави.** Защото не могат да си ги произведат сами. Имам предвид внос на модерни машини, уреди, апарати електрически машини, транспортни средства, най-нови технологии и т.н. Без такъв внос модернизацията на националния производствен апарат на България не е възможна. Ако си правим машините сами, модернизацията може да е нова по време на извършване, но не по технически характеристики. От анализа на структурата на вноса по начин на използване може да се получи най-обща представа дали българските власти го правят или не. Това личи от таблица 3.

Таблица 3. Структура на вноса по начин на използване - в %

Показатели	2013	2014	2015	2016	2017
Потребителски стоки	24,24	24,63	25,42	26,48	25,57
-храни, напитки, цигари	7,86	7,71	7,98	8,34	8,18
-мебели, дом.обзавеждане	3,59	3,59	3,62	3,40	3,22
-лекарства и козметика	5,21	5,45	5,55	5,66	5,39
-дрехи и обувки	2,69	2,87	2,86	3,38	3,13
-автомобили	1,46	1,53	1,69	1,77	1,88
-други	3,43	3,48	3,72	3,93	3,76
Суровини и материали	46,44	43,69	43,92	41,87	43,72
Инвестиционни стоки	29,31	31,67	30,65	31,64	30,71
-машини, уреди, апарати	10,46	10,44	10,24	9,96	10,20
-електрически машини	4,07	4,32	4,43	4,75	4,26
-транспортни средства	5,25	5,52	5,82	5,86	5,37
-резервни части	4,89	4,84	4,89	5,33	5,47
-други	4,63	6,56	5,26	5,74	5,40
Общо неенергийни стоки	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Източник: Статистика на БНБ.

Пояснение: В тази и другите таблици може да има малки отклонения след десетичните знаци, които се дължат на закръгляния. Те не променят общата картина.

От гледна точка на потенциала за икономическо развитие и модернизация, и като сравнявам с политиката на други страни в Европа и извън нея, със сходни на нашите условия, стигам до извода, че **правителствата ни не правят достатъчно за осигуряване на ускорено догонващо технологично развитие**, чрез по-голям внос на модерни машини, съоръжения и технологии.

Може да се направи много за **по-пълно използване на местния суровинен и енергиен потенциал**, вместо твърде големия, дори безразборен, внос на луксозни строителни материали. За най-обикновени стопански и битови обекти се внасят ненужно луксозни строителни и облицовъчни материали. Да не говорим за претенциозните жилища-палати на нашите олигархи. По-рационално трябва да се използват местните енергоизточници, да се намалява енергоемкостта на продукцията и големите загуби на енергия в домакиния сектор.

Много може да се направи и за по-рационален внос на потребителски стоки. При благоприятните природно-климатични условия за отглеждане на плодове, грозде, зеленчуци, животновъдство и други земеделски дейности у нас, не е нормално 70-75-80% от потребностите ни за плодове и зеленчуци, за мляко и млечни продукти, за месо и месни продукти, да са от внос. Аз не пледирам за въвеждане на ограничителния режим от преди 30-40 години, при който банани, портокали, лимони, ананаси и други южни плодове се появяваха в нашите магазини само веднъж в годината около Коледа. Препоръчвам само по-рационален режим от безразборния сегашен масов внос на такива стоки. Или за облагане с по-висок ДДС

или акцизи на екстравагантните вносни хранителни и нехранителни стоки, с оглед ограничаване на техния внос.

Масовата кръгло годишна употреба на най-екзотични продукти, внесени от хиляди километри и облагани с 20% ДДС (както при лекарствата и детските храни), не е нормална за бедна страна като нашата. Страна на която тепърва предстои да изкачва стръмните върхове на модерното високотехнологично индустриално развитие, изискващо огромни ресурси, каквито нямаме. Нужно е по-рационално поведение при тяхното използване, от което сме отвикнали. Затова е наложително да разпределяме и използваме по-разумно ограничените си ресурси. С грижа не само за настоящето, но и за бъдещето на нашите деца и внуци.

На нашите граждани трябва да се обясни, че продължаването на сегашния разточителен режим за потребление на луксозни вносни храни, напитки и цигари, на луксозно обзавеждане, облекла и обувки, на най-екстравагантни автомобили и други подобни, означава по-малко пари за развитие на модерна индустрия, земеделие, инфраструктура, здравеопазване, образование, наука.

Не препоръчвам държавата да забрани с административни актове вноса на ултра луксозни стоки. **Данъчната и митническата политика, обаче трябва да потискат, а не да стимулират, както е сега, вноса и потреблението на такива продукти.** Това може да се постигне чрез повисоки тарифи на ДДС и акцизи за най-богатите хора, които държат да потребяват подобни стоки. Тази политика трябва също да стимулира производството на качествени импорт заместващи местни стоки. Такава политика ще има огромни икономически, финансови, кадрови, социални и други ефекти, както в близкото бъдеще, така и в дългосрочен хоризонт.

В противен случай ще си останем завинаги бедна бананова република, без индустрия, без модерно земеделие, без съвременна инфраструктура, без съвременно здравеопазване, образование и наука. И един ден все по-малобройните наши деца и внуци няма да могат да си купуват дори най-нискокачествени банани или елементарни местни стоки. Общият брой на населението ни ще се стопи, а етническата му структура ще се влоши. Ще нарастне делът на циганите и ще намалее делът на българите.

Тези бележки важат и за вноса на други потребителски стоки, с изключение на лекарствата. Преценете дали е било целесъобразно за вноса у нас на храни, напитки и цигари през 2017 г. да се изразходват 2,1 млрд. евро, за мебели и домашно обзавеждане – 0,8 млрд. евро, за дрехи и обувки – 0,8 млрд. евро, за автомобили почти 0,5 млрд. евро. А за машини, уреди и апарати – едва 2,6 млрд. евро, за електрически машини – 1,0 млрд. евро, за производствени транспортни средства само 1,4 млрд. евро и т.н.

Каква продукция „бълват“ нашите заводи за износ?

В словото си на срещата с българския бизнес г-н Бойко Борисов се похвали, че нашите заводи „бълват“ продукция 100% за износ и че вече сме постигнали положително търговско салдо с Германия. Ех ако беше наистина така! За съжаление, това не е вярно! Аргументите на г-н Борисов са произволни и неверни. Виж таблица 4.

Таблица 4. Износ на човек от населението в някои страни

Страни	Износ в щатски долари	В сравнение с България-в пъти повече
Швейцария	36321	8,9
Белгия	28870	7,1
Холандия	27160	6,7
Ирландия	26168	6,4
Норвегия	19788	4,9
Дания	19063	4,7
Чехия	16660	4,1
Словакия	15957	3,9
Словения	14721	3,6
Финландия	14181	3,5
Естония	12060	3,0
Литва	10953	2,7
Австрия	10446	2,6
Унгария	10107	2,5
Латвия	6787	1,7
България	4061	1,0

Източник: Wikipedia

Пояснения: Посочени са само сравними с нас по мащаби страни с приблизителни оценки за последните години. Подобни сравнения между малки и големи страни не са показателни. Защото в страните с голямо население делът на вътрешното потребление е много по-голям.

Нашият износ на човек от населението е многократно по малък от този на останалите страни членки на ЕС. И по този показател сме на последно място, а г-н Борисов ни заблуждава с произволните си некомпетентни изказвания, които предизвикват насмешки в средно грамотните слушатели и читатели по негов адрес. И което е още по-лошо, пораждат насмешки и по адрес на България. Но за всяко нещо има мярка! Нашето търпение на такава високомерна некомпетентност не е безкрайно

Освен това, добре е читателите да знаят, че едни и същи по наименование, според международните индустриални класификации, наши стоки, изнесени в Западна Европа, **се приемат там на 2,0-2,5 пъти по-ниски цени**, от същите стоки, внесени от други западни страни. Това се дължи на разликите в качеството, на слабия наш маркетинг, на предразсъдъците към нас, включително и на безотговорните публични изказвания на видни наши политици..

И до сега не проумявам **защо нашите политици от десетилетия се впечатляват предимно от обема на износа ни**. Почти не се интересуват от качествената структура на износа, от степента на обработка на изнасяните стоки. А много често увеличението на износа на суровини и първично обработени стоки е вредно за България. Особено ако се състои от ниско качествени стоки или ценни необработени метали с малка добавена стойност: руди, концентрати, цветни метали на блокове, суров дървен материал, жито и други подобни суровини, които могат да бъдат преработени тук в крайни продукти и да се изнасят на 4-5-7 пъти по висока цена. Така постъпват всички съвременни държави. В тези случаи ние изнасяме даром национален доход в големи мащаби. Експортът на такива стоки може да бъде забраняван, ограничаван или облаган с високи експортни такси. Това примитивно наше поведение се дължи на некомпетентността на най-видните ни политици и на провежданата от тях погрешна икономическа политика.

Според класификацията на най-новото издание на Доклада по конкурентоспособността на Световния икономически форум в Женева (от октомври 2018 г.) ние сме в групата на последните в света по показателите за фирмена конкурентоспособност. По най-важните технологични, технико-икономически, управленски, кадрови и други аналитични показатели за фирмена конкурентоспособност ние сме след 80-то място от общо 140 обхванати в анализа страни и между последните в Европа. В същото време протестираме срещу прилагането на различни скорости в ЕС. Тези различия се обуславят главно от съществуващите реалности. Така е в ЕС от много години. Така ще бъде и през следващите години, ако не настъпи качествен обрат в нашето икономическо, технологично и кадрово развитие..

Високотехнологичните стоки (по световната класификация) са едва 3-4% от нашия износ, при 20% средно за ЕС. Преобладават суровините и материалите с около 45% от неенергийния ни износ. Потребителските стоки със средно, а в някои случаи и с посредствено

качество, са около 30% от износа ни. Само от това личи, че около 70-75% от нашия неенергиен износ са суровини, първично обработени и с посредствено качество стоки, а също и ишлеме.

Нужни са още много години за промяна в тази структура на износа ни. Настоящата масова емиграция на високо и средно квалифициран наш персонал, главно поради ниско заплащане тук, ще забави още повече този процес на индустриално узряване на България. Всяко напудряне на картината пък ни прави за смях у нас и в чужбина. За съжаление, **ето това „бълват“ нашите производители в големи мащаби** за износ, от който нашият министър-председател се възторгва (виж таблица 5.).

Таблица 5. Структура на износа по начин на използване в %

Показатели	2013	2014	2015	2016	2017
Потребителски стоки	27,63	29,94	29,90	29,90	27,78
Суровини и материали	51,32	47,92	46,15	43,44	44,13
Инвестиционни стоки	21,05	22,45	23,94	26,66	28,49
-машини, уреди, апарати	6,05	6,31	6,12	6,17	6,32
-електрически машини	2,91	2,62	2,74	3,17	3,31
-транспортни средства	2,17	2,14	2,32	2,39	2,58
-резервни части	5,63	6,00	6,23	6,54	6,38
-други	4,28	5,39	6,53	8,39	9,90
Общо неенергийни стоки	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Източник: БНБ, Статистика

Добре е, че през последните 5-6 години **намалява делът на износа на суровини и материали и расте делът на инвестиционните стоки**, но не по най-добрия за нас начин. **Защото е съвсем скромнен делът на износа на машини, уреди и апарати** – едва около 6% и не нараства. Още по-малък е износът на електрически машини – около 3% и почти не расте. На транспортни средства – около 2,5-3,0% и расте незначително. Не особено радващо е, че малко по-бързо расте делът на резервните части и особено на разнородната експортна позиция – „други“.. Тя допринася най-много за общия растеж на износа на инвестиционни стоки, но не личи какво съдържа. Поради своя характер, това прави растежа на дела на износа на инвестиционни стоки до известна степен илюзорен. Не можем да се радваме прекалено много на растежа му от 21% в 2013 г. на 28,5% в 2017 г. Оптимизмът щеше да е по-голям ако този растеж на групата на инвестиционните стоки се дължеше главно на експорта на машини, уреди и апарати, на електрически машини, на транспортни средства.

На пръв поглед чувствително намалява делът на износа на суровини и материали – от 51% в 2013 г. на 44% в 2017 г. Това обаче се дължи главно на различните темпове на промените във вътрешните структури – групите на потребителските стоки, на инвестиционните стоки и на суровините. **Ако сравняваме номиналните величини** ще установим, че **износът на суровини и материали расте с повече от един милиард евро** (от 9678,5 млн. през 2013 г., на 10878,3 млн. в 2017 г.). Расте износът на цветни метали (от 2,4 на 2,8 млрд. евро), на пластмаси и каучук, на

дървен материал и други. Потенциалните резерви за намаляване на този вид износ са много големи.

Обезпокояващо е, че в производственото коопериране със западни фирми на нас възлагат второ-трето степенни периферни компоненти, като кабели, фарове и други подобни. В повечето случаи не можем да обвиняваме западните си бизнес партньори, защото едва сега се учим на модерна индустрия, особено при производството на сложни машини. Още по-лошо е че губим най-квалифицирания си персонал, поради дългогодишното потискане на заплатите от нашия частен бизнес, толерирано от сервилните му държавни власти. Това е погрешна политика, но правителството и крупният частен бизнес я прилагат заедно и не желаят да я променят. Поради тези причини от години напускат не само висококвалифицираните, но и средно квалифицираните. Това ще забавя още повече нашето индустриално съзряване.

Поради преждевременното отваряне на нашите граници в началото на 1990-те за внос на чуждестранни стоки, без протекция на неконкурентоспособните ни производители, едновременно с престъпната приватизация, **фалираха хиляди малки, средни и големи предприятия**. През изминалите 25-30 години често се замислям: какво щеше да се случи у нас ако не бяха отворени границите за свободна емиграция, в резултат на която, по най-груби оценки около 2 млн. души напуснаха България. Тази масова емиграция се дължи на разгрома на икономиката и на другите сектори на обществото.

По официални данни на нашата статистика средногодишният брой на заетите лица пред 1988 г. е бил **4103 хил. души**, а през третото тримесечие на 2018 г. – **3373 хил. души**. Намалението е с 730 хил. души. По приблизителни оценки **трайната безработица през последните десетилетия щеше да е между 25 и 30%..** Това щеше да породи огромно вътрешно напрежение и социални бунтове.

Напоследък у нас беше поставен рекорд по ниска безработица и по дефицит на високо и средно квалифициран персонал. Нашите управници се гордеят с ниската безработица. А тя е ниска не поради рационална държавна политика, а защото голяма част от работната ни сила вече е извън България. Ако още 150-200 хил. души в тази възраст напуснат България, вместо да се тревожат, нашите управници може би ще се гордеят с нулева безработица. От години предлагам мерки за решаване на този проблем, но нашият крупен капитал предпочита най-нерационалния, крайно рисков вариант – привличане на евтина работна сила от други страни, включително от Африка и Азия.

Нашите управници ни заблуждават с митове

Митовете за никнешите нови заводи като „гъби след дъжд“, за „бълването на продукцията за износ“, за „реката от благоденствие по магистралата в Северна България“, за бързото подобрене на общото благоденствие в България и т.н. се дължат на прекалено дългото

управление на една партия. И още по-лошо, **на прекалено дългото авторитарно управление на един човек**. Световната история показва, че в такива случаи **всичко около авторитарните управници започва да им изглежда розово, в резултат на „незаменимото им мъдро управление“**. Те обсебват управленските функции на държавните институции. Самопоставят се над Конституцията и законите. Заболяват от растяща мнителност. Затова се е стигнало до измъченото, но мъдро решение в цивилизованите държави за **максимален престой от два мандата на държавното кормило**. България не може да прави изключение от това желязно правило.

Защо държавната телевизия бойкотира годишния отчет на Президента?

И накрая още нещо. Много важно! В член 98., т. 2. на Конституцията на България е записано, че **Президентът „Отправя обръщания към народа и Народното събрание“**. На 28 януари 2019 г. Президентът Радев произнесе слово-отчет за своята дейност през първите две години. Такъв отчет се прави веднъж в годината и е нормално да бъде излъчван по медиите. Частните медии правят това по свой избор и не могат да бъдат задължавани.

За държавните електронни медии обаче това е задължение. Националното държавно радио предаде словото на Президента и на Вицепрезидента, но държавната национална телевизия не го излъчи. Като един от данъкоплатците в България и като един от над двата милиона граждани, гласували за г-н Радев преди две години, исках да чуя и видя отчета на Президента по държавната телевизия. Тя обаче бойкотира словото му и лиши мен и стотици хиляди други зрители да го видим и чуем. Това едва ли е случаен пропуск. Очевидно някои хора са предполагали какво ще каже Президентът и са се постарали думите му да не достигнат до българските граждани.

Това е решено от ръководството на Националната телевизия на оперативно равнище. Много се съмнявам обаче че то само и на своя отговорност е решило да бойкотира такава важно публично изявление на Президента. Склонен съм да мисля, че от най-високо място му е наредено да упражни този бойкот.

Щом това най-високо място се отнася така арогантно към Президента на Републиката, можете да си представите какво правят с обикновените граждани. И какъв „свободен“ достъп имат те до телевизионните студиа. Оказва се, че у нас няма дори фасадна демокрация. А нашето правителство има нахалството да поучава на демокрация президента на Венецуела!

Настоявам за бърз, категоричен и публичен отговор: КОЙ Е НАРЕДИЛ ДА СЕ БОЙКОТИРА СЛОВОТО НА ПРЕЗИДЕНТА? Кой ще носи отговорност за това грубо нарушение на Конституцията? И ще остане ли ненаказана и тази провокация срещу Президента!

Чл. кор. Иван Енгелов